

Christiane Driesen, Haimo-Andreas Petersen, *Gerichtsdolmetschen. Grundwissen und -fertigkeiten*, Wyd. Narr, Tübingen 2011, 229 stron (recenzja książki)

Recenzowana książka wpisuje się w nurt literatury dotyczącej tłumaczenia sądowego. Ukazanie się tej pozycji warto odnotować z tego względu, że zagadnienie to pozostaje słabo opracowane i że dotychczas na rynku niemieckojęzycznym dostępnych było niewiele monografii poświęconych tej tematyce (zob. literatura). Publikacja jest pomyślana jako podręcznik akademicki, przygotowujący do egzaminu na tłumacza przysięgłego. Jest jednak skierowana nie tylko do studentów kierunków filologicznych, na których prowadzone są zajęcia z translacji, lecz również do praktykujących tłumaczy, pragnących doskonalić własne umiejętności.

Zarys treści

Książka składa się z dwóch głównych części. Pierwsza z nich obejmuje siedem rozdziałów i jest poświęcona podstawom translatologicznym. Druga część składa się z trzech rozdziałów i zawiera podstawy prawne regulujące proces karny i cywilny.

Na początku pierwszego rozdziału autorzy przytaczają przepisy prawne, na podstawie których powołuje się tłumaczy sądowych w Niemczech, jak i podstawowe zasady obowiązujące tłumaczy. Zwraca się przy tym uwagę na wymogi dotyczące kompetencji, jakie powinien posiadać tłumacz sądowy, oraz wymogi dotyczące ich kształcenia. Wartościowym elementem tego rozdziału jest krótki opis sytuacji komunikacyjnych, w jakich może znaleźć się tłumacz w toku procesu karnego, wraz ze wskazaniem odpowiednich technik tłumaczeniowych. Dalsza część rozdziału to wyjaśnienie celu i struktury podręcznika.

Rozdział drugi poświęcony jest kształtowaniu kompetencji komunikacyjnej. Na wstępie autorzy omawiają elementy, które odgrywają istotną rolę w postrzeganiu tłumacza przez uczestników procesu tłumaczenia. Należą do nich postawa i mowa ciała, pamięć wizualna, elokwencja, swobodne mówie-

nie oraz właściwa technika głośnego czytania. Oprócz tak oczywistych umiejętności lingwistycznych oraz ćwiczenia pamięci podkreśla się również opanowanie techniki prawidłowego oddychania, która pomaga zwalczyć stres i wspomaga koncentrację, a także wpływa na modulację głosu. Niezwykle ważne są także prosta postawa ciała zarówno w pozycji stojącej, jak i siedzącej, naturalna, dyskretna gestykulacja, podkreślająca treść wypowiedzi, kontakt wzrokowy z adresatami tłumaczenia oraz rytm mówienia z odpowiednimi pauzami. Rozdział kończą propozycje ćwiczeń rozwijających kompetencję komunikacyjną tłumacza. Określono przy tym rodzaj ćwiczenia (ćwiczenie samodzielne, ćwiczenie w grupie, ćwiczenie pod kierunkiem wykładowcy), potrzebne materiały poglądowe i sprzęt techniczny, opisano sposób jego przeprowadzenia oraz kryteria oceny uzyskanych wyników.

W kolejnych rozdziałach (3, 4, 5), w których zachowano strukturę rozdziału drugiego, zaprezentowane zostały metody kształcenia trzech technik tłumaczeniowych, tj. tłumaczenia *a vista*, tłumaczenia konsekwentnego z notacją i bez notacji oraz tłumaczenia szeptanego. Propozycje ćwiczeń poprzedza zawsze krótka definicja oraz opis sytuacji komunikacyjnej, w której dana technika tłumaczeniowa znajduje zastosowanie.

Rozdział szósty to wprowadzenie do tłumaczenia prawnego i prawniczego. Dla lepszego zrozumienia specyfiki przekładu tekstów prawnych i prawniczych autorzy prezentują trzy schematy podejścia w tłumaczeniu trzech różnych gatunków tekstów. Dokonując przekładu prostych tekstów ogólnojęzykowych, niezawierających terminów fachowych, tłumacz realizuje trzy podstawowe etapy procesu tłumaczenia, a mianowicie rozumienie, dewerbalizację oraz reekspresję. W przypadku technicznych tekstów specjalistycznych fazę rozumienia poprzedza proces wyjaśnienia zarówno terminów technicznych, jak i konwencji obowiązujących w języku docelowym dla określonego gatunku tekstu. Podobnie jest w przekładzie tekstów prawnych i prawniczych, przy czym tutaj odkodowanie jak i reekspresja terminów prawnych i prawniczych są procesami złożonymi i wiążą się z dużym nakładem pracy. W celu odkodowania i zrozumienia terminów tłumacz wyszukuje ich definicje zarówno w języku wyjściowym, jak i docelowym i określa stopień ekwiwalencji. W fazie reekspresji tłumacz najpierw stara się znaleźć w języku docelowym terminy ekwiwalentne. Jeśli nie jest to możliwe, ponieważ w systemie prawa języka docelowego takie pojęcia nie istnieją, wówczas sam tworzy terminy obcojęzyczne (np. kalki leksykalne, zapożyczenia) lub też decyduje się na umieszczenie w tekście przypisu. Po obszernym wprowadzeniu autorzy proponują dwa ćwiczenia mające na celu ich zdaniem nabycie umiejętności tłumaczenia tekstów prawnych i prawniczych. Rozdział siódmy

zawiera wskazówki dotyczące przyjmowania i realizacji zleceń oraz zachowania się tłumacza w sytuacji, gdy komunikacja zostaje zaburzona. Część pierwszą książki kończą bibliografia oraz załącznik, w którym znajdują się dane teleadresowe zrzeszeń zawodowych tłumaczy oraz wytyczne dotyczące sporządzania tłumaczeń poświadczonych, wydane przez Urząd Spraw Wewnętrznych w Hamburgu.

Część druga książki obejmuje trzy rozdziały. Pierwszy z nich to bardzo krótkie wprowadzenie zajmujące zaledwie pół strony. W drugim rozdziale autorzy podają źródła i zasady prawa karnego procesowego jak i bardzo obszernie omawiają poszczególne fazy procesu karnego oraz rolę poszczególnych uczestników postępowania karnego, także tłumacza. Ostatni rozdział stanowi zwięzły opis postępowania cywilnego.

Uwagi

Książka Driesen i Petersena jest ważną i wartościową pozycją, napisaną w sposób zrozumiały i przystępny. Podział książki na rozdziały jest jasny. Za pewien mankament można jednak uznać zbyt szczegółowy podział na podrozdziały, które często obejmują jedynie dwa akapity. Takie rozdrobnienie, zwłaszcza rozdziału pierwszego i drugiego, utrudnia lekturę. Lepszym rozwiązaniem byłoby też umieszczenie na początku rozdziału pierwszego podrozdziałów 1.8, 1.9 i 1.10, w których określono cel, strukturę oraz sposób korzystania z podręcznika.

Rozważania teoretyczne pierwszej części autorzy umiejętnie powiązali z praktyką, przytaczając krótkie anegdoty i przykłady z pracy zawodowej tłumaczy. Z praktycznego punktu widzenia niezwykle cenne są wskazówki dotyczące postawy i mowy ciała oraz tempa i sposobu mówienia. Zwrócono tutaj uwagę na to, że elementy te w istotny sposób wpływają na odbiór tłumacza przez adresatów tłumaczenia, tj. czy tłumacz będzie postrzegany jako profesjonalista, czy też jako laik. Tłumacz powinien np. unikać nadmiernej gestykulacji, która wywołuje wrażenie niepewności i braku profesjonalizmu. Utrzymując kontakt wzrokowy, tłumacz może odczytać i lepiej przygotować się na reakcję adresatów tłumaczenia, ponieważ twarze odzwierciedlają ich wewnętrzne nastawienie, np. zdumienie, zwątpienie czy też agresję.

Dużą zaletą podręcznika są ciekawe propozycje ćwiczeń, które wspomagają rozwijanie kompetencji tłumaczeniowej, oraz gotowe scenariusze zajęć. Warta podkreślenia jest także odpowiednia gradacja trudności ćwiczeń oraz zawartych w nich tekstów, co nie zniechęca czytelnika, a wręcz przeciwnie,

motywuje go do dalszej pracy. Autorzy wychodzą od ćwiczeń z tekstami prasowymi, a po zdobyciu i utrwaleniu kompetencji proponują pracę ze specjalistycznymi tekstami z zakresu prawa. Ćwiczenia są przemyślane i starannie opracowane. Dodatkowo autorzy wskazują na różne źródła internetowe, z których można pozyskać teksty do ćwiczeń. Krytyczna uwaga odnosi się natomiast do rozdziału szóstego, będącego wprowadzeniem do tłumaczenia tekstów prawnych i prawniczych. Zaproponowane ćwiczenia są odpowiednie dla rozwijania kompetencji tłumaczy pisemnych. Autorzy zalecają mianowicie przeprowadzenie dogłębnej analizy tekstu specjalistycznego, polegającej na określeniu funkcji tekstu wyjściowego, wyszukiwaniu definicji poszczególnych terminów w języku wyjściowym oraz ich ekwiwalentów w języku docelowych i ewentualnie także definicji tych ekwiwalentów, sporządzanie list roboczych dla poszczególnych gatunków tekstów, które zawierają definicje terminów i ich źródła w języku wyjściowym, propozycję tłumaczenia na język docelowy oraz źródła, definicje i uzasadnienie wyboru ekwiwalentu. Naturalnie taki rodzaj ćwiczeń można uznać za wprowadzenie do tłumaczenia sądowego, jednak nie odpowiada to oczekiwaniom czytelnika. Tytuł publikacji implikuje bowiem jednoznacznie, że czytelnik będzie mógł nabyć lub rozwinąć kompetencje w zakresie ustnego tłumaczenia tekstów, które mogą pojawić się w postępowaniu sądowym.

Niewątpliwą wartością podręcznika jest uwzględnienie notacji w tłumaczeniu konsekwentnym. Opisany został system skrótów, znaków i symboli, który wykształcił się w trakcie wielopokoleniowej praktyki tłumaczenia konferencyjnego. Autorzy podkreślają co prawda, że każdy tłumacz musi wypracować swoją własną technikę notacji, ale szkoda, że nie zaprezentowali oni takiego zapisu w praktyce. W ten sposób tłumacz, korzystając jedynie ze wskazówek zawartych w tym rozdziale (np. skróty, znaki i symbole należy zapisywać nie w ciągu, lecz jedno pod drugim, poszczególne myśli należy oddzielać kreskami), jest zdany na własną intuicję lub jest zmuszony sięgnąć po literaturę uzupełniającą.

Warto podkreślić, że na końcu każdego z rozdziałów pierwszej części podręcznika podano literaturę uzupełniającą, ułatwiającą i zachęcającą do pogłębiania i rozszerzania zdobytej już wiedzy. Dużą wartość praktyczną mają także zamieszczone w załączniku zalecenia dotyczące sporządzania tłumaczeń poświadczonych.

Istotną zaletą drugiej części podręcznika jest przybliżenie czytelnikowi przebiegu postępowania karnego i cywilnego oraz określenie uczestników i ich roli, w tym również zadań, jakie ma do spełnienia tłumacz. Porównując opis procesu karnego z opisem procesu cywilnego, należy jednak stwier-

dzić, że charakterystyka tego ostatniego jest zbyt skrótowa i pobieżna (postępowanie karne zamieszczono na stronach 133–203, a cywilne na stronach 209–228). Z drugiej jednak strony przebieg postępowania karnego oraz obowiązujące w tym względzie przepisy zostały przedstawione zbyt drobiazgowo. Nie jest rzeczą niezbędną, aby tłumacz miał szczegółową wiedzę na temat przebiegu aresztowania tymczasowego czy też dokładnych przesłanek umorzenia nakazowego postępowania karnego. Także ćwiczenia zaproponowane w tej części książki odpowiadają bardziej oczekiwaniom czytelnika prawnika niż czytelnika tłumacza specjalistycznego. I tak np. w ćwiczeniu 2.4.12 należy odpowiedzieć na pytanie, jakie możliwości umorzenia postępowania w opisanym przypadku można wziąć pod uwagę i czy oskarżenie musi być wniesione. Do rozwiązania tak sformułowanego zadania niezbędna jest dogłębna wiedza prawnicza. Pozytywnie należy natomiast ocenić to, że autorzy zamieścili autentyczne teksty funkcjonujące w obrocie prawnym.

Reasumując, można stwierdzić, że mimo wymienionych powyżej uwag książka Driesen i Petersena stanowi bardzo wartościowe kompendium wiedzy na temat tłumaczenia sądowego, a jednocześnie przydatny podręcznik z ćwiczeniami rozwijającymi kompetencje niezbędne do wykonywania przekładu ustnego na potrzeby sądu i innych organów państwowych. Jest to lektura godna polecenia zarówno dla adeptów zawodu tłumacza przysięgłego, jak i zawodowych tłumaczy.

Katarzyna Siewert
(Bydgoszcz)

Literatura

- Kadrić, M., 2001, *Dolmetschen bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen*, Wiedeń.
- Kock, R., 2012, *Der Strafprozess: eine Einführung für Gerichtsdolmetscher und -übersetzer*, Berlin.
- Lankisch, B., 2004, *Der Dolmetscher in der Hauptverhandlung*, Berlin.

